

KATER, Klaas

15 oktober 1833, Amsterdam - 26 oktober 1916, Amsterdam

Oprichter en voorzitter van het Nederlandsch Werkliedenverbond Patrimonium, is geboren te Amsterdam op 15 oktober 1833 en aldaar overleden op 26 oktober 1916. Hij was de zoon van Jacob Kater, melkslijter, en Grietje Jongejan. Op 2 september 1863 trad hij in het huwelijk met Barbera Pauws.

Kater werd in de Amsterdamse Wijdesteeg geboren. Zijn moeder overleed toen hij één jaar oud was. Klaas kwam door het overlijden van zijn met broers en zuster in het in het Amsterdamse Diaconieweeshuis terecht. Het weeshuis liet hem aanvankelijk voor onderwizer sruderen maar leende hem uit aan tabaksplanter in Doodewaard. Na vele omzwervingen kwam hij in aanraking met de Christelijk Sociale beweging.

Vanaf 1872 schreef hij regelmatig voor het blad 'De Werkmansvriend'. Begin 1874 was Kater als metselaar in dienst getreden bij bierbrouwerij De Gekroonde Valk van W. Hovy te Amsterdam. In dat jaar leerde hij W.C. Beeremans kennen, die met plannen rondliep voor een christelijke werkliedenvereniging. Dat leidde tot de oprichting van een werkliedenvereniging die de naam 'Patrimonium' (Vaderlijk Erfdeel) kreeg op voorstel van Kater.

De figuur van Kater beheerste de eerste periode van Patrimonium volledig. Met vaste hand leidde hij de protestants-christelijke arbeidersbeweging door de moeilijke beginjaren heen. Weinig soepel als hij was, gauw opvliegend, kwam hij meermalen met Kuyper en andere vooraanstaande anti-revolutionairen in botsing.

Hij veroordeelde werkstaking, maar evenzeer 'elke gelds- of machtsassociatie, aangegaan met het doel om zich de heerschappij te verzekeren'.

Bron: Biografisch Woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland

Jan Windhouwer

Anti-revolutionair wethouder van Zaandam in de jaren 1901-1908.

In 1906 zet Patrimonium tijdens een jaarvergadering de woningbouw bove-naan de lijst met prioriteiten. Als in 1909 het Christelijk Nationaal Vakverbond (C.N.V.) wordt opgericht blijft er voor Patrimonium de mooie taak van emancipatie van het orthodoxe volksdeel over.

Voor-beelden van de emancipatorische kracht binnen de beweging zijn: Jan Windhouwer. Geboren 1869 in Wormerveer, leert voor onderwijzer, wordt lid van de ARP, lid van de kerkenraad en bestuurslid van Patrimonium en is Antirevolutionair wethouder van Zaandam in de jaren 1901 – 1908.

Hij overleed nogal plotseling op 26 april 1908 op 38 jarige leeftijd. Koning Wilhelmina benoemde hem postuum tot officier van Oranje Nassau wat ze bij het geplande bezoek al van plan was geweest.

Bron: In dienst van de naaste – Rolf van der Woude

A.S. Talma

(roepnaam: Syb; bijnaam: de leeuw van Patrimonium), redacteur van Patrimonium en christelijk sociaal voorman, is geboren te Angeren op 17 februari 1864 en overleden te Haarlem op 12 juli 1916.

Talma bezocht de Latijnse School te Zutphen en Dordrecht en daarna het Erasmus-gymnasium te Rotterdam. Hij studeerde theologie in Utrecht (1882-1887) en was actief in verschillende studentenverenigingen.

In 1901 werd Talma in het district Tietjerksteradeel als Anti-Revolutionair-kandidaat gekozen tot lid van de Tweede Kamer na een eerste stemming tegenover de socialist mr P.J. Troelstra. Van 1908-1913 was hij minister van Handel, Nijverheid en Landbouw. In 1914 werd hij in Bennebroek predikant, waar hij tot zijn overlijden in 1916 verbleef.

Talma zag in Heinenoord de slechte omstandigheden van de arbeiders. Hij zocht naar mogelijkheden tot verbetering. De gedachten van de Engelse predikant F.D. Maurice (1805-1872), een 'Christian Socialist', spraken hem erg aan (eigendom en bezit als rentmeesterschap, ontwikkeling van arbeiders en coöperaties voor arbeiders). In Vlissingen kwam Talma in aanraking met de sociale omstandigheden van de metaalbewerkers van scheepswerf De Schelde.

Als niet-werknemer werd hij in augustus 1891 buitengewoon lid van Patrimonium. Talma nam deel aan het in november 1891 gehouden Christelijk Sociaal Congres. In een aantal artikelen uit Patrimonium (1902), later gebundeld in de brochure De vrijheid van den arbeidenden stand (Utrecht 1902), stelde Talma dat de arbeiders en de patroon als vrije contractanten tegenover elkaar staan.

Bron: Biografisch Woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland

Pieter Lodewijk Tak

Middelburg 24 september 1848 en Domburg 26 augustus 1907.

Liberaal, later sociaal-democratisch journalist en politicus Hij was de zoon van Pieter Dumon Tak, Directeur van de Wisselbank. Tak was een van tien kinderen. Vier overleden jong, waardoor hij uiteindelijk de jongste van de zes overgeblevenen was.

Hij ging naar het gymnasium en daarna (1867) naar de universiteit in Leiden om rechten te studeren. Tak had een goed verstand en kon uitstekend schrijven. Eind 1882 vertrok Tak naar Amsterdam, om een 'ruimer omgeving' (J. Veth) te zoeken dan Middelburg en vooral om te gaan werken voor het nieuwe blad De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland van de gewezen dominee J. de Koo, die sinds 1877 al De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland uitgaf in progressief liberale geest.

In het jaar van zijn intrede in de redactie van De Nieuwe Gids was Tak naar Bussum verhuisd, waarheen vele kunstenaars en intellectuelen hem al waren voorgegaan of nog zouden volgen. Het einde van De Amsterdammer en de ruzie bij de redactie van De Nieuwe Gids maakten een plek vrij voor een nieuw weekblad, De Kroniek, dat vanaf 1 januari 1895 verscheen. Tak, die in 1894 weer terug naar Amsterdam verhuisde, werd hoofdredacteur.

In 1899 sloot Tak zich aan bij de SDAP. Hij werd vast medewerker van De Nieuwe Tijd en lid van de Commissie van Beheer van Het Volk, het partijdagblad dat in 1900 begon te verschijnen. Hij maakte deel uit van de delegatie van de SDAP naar het Internationaal Socialistisch Congres in Parijs (1900), waar het gemeenteprogram behandeld en vervolgens aangenomen werd.

Taks plotselinge dood door een hartverlamming tijdens een vakantie op Duinvliet, het landgoed van zijn broer bij Domburg, werd algemeen toegeschreven aan de overstelpende hoeveelheid werk die de verschillende functies met elkaar veroorzaakten. Bij enkele daarvan was hij gezwicht voor het argument dat zijn aanblijven nuttig en nodig was voor de eenheid van de partij

Bron: Biografisch Woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland

Willem Bax,

16 november 1836, Zutphen - 29 mei 1918, Den Dolder

Een van de eerste predikanten die lid werd van de SDAP, is geboren te Zutphen op 16 november 1836 en overleden te Den Dolder op 29 mei 1918. Hij was de zoon van Dirk Bax, Nederlands-Hervormd predikant, en Elizabeth Hendrina Wittigs. Op 18 juni 1863 trad hij in het huwelijk met Sara Stemberg, met wie hij twee dochters en vier zoons kreeg.

De bittere armoede, die hij onder de landarbeiders van Delden aantrof, bracht hem het eerst met het sociale vraagstuk in contact, maar pas in Zaandam werd zijn belangstelling gewekt voor de sociale strijd. Toen in april 1890 Domela Nieuwenhuis hier een spreekbeurt over 'De eischen der arbeiders' kwam vervullen, stelde Bax daarvan voor de Zaanlandsche Courant een verslag op, waaraan hij enkele kritische opmerkingen toevoegde. Enkele Zaanse socialisten verzochten hem daarop, met Domela te debatteren over het sociale vraagstuk. Dit debat vond op 21 mei plaats. Bax sprak daarin wel zijn waardering voor het socialisme uit, maar gaf tevens te kennen het als een onbereikbaar ideaal te beschouwen. Intussen trad hij toe tot de Volkspartij en verdiepte hij zich meer en meer in het sociale probleem en het socialisme.

In de Zaanse socialistische beweging werd hij een der populairste figuren. Met zijn vriendelijk gezicht, zijn levendige ogen en zijn grijze krullen, buitenshuis gedekt door een grote flambard, was 'de rooie dominee' op arbeidersbijeenkomsten altijd een welkome verschijning. Zijn woord bezat een groot gezag en werkte kalmerend op de gemoederen, wanneer de golven der discussie te hoog dreigden te slaan.

Bron: Biografisch Woordenboek van het socialisme en de arbeidersbeweging in Nederland